

4 Secundo infertur licet expendi hæc bona communia in edificatione carceris, vel domus confitens, vel senatus, vulgo agumento quæ cedit in bonum commune. Et idem est in fabrica macelli, id est, carceraria, & pescaderia.

Avent. num. 6. & 7. Aviles dicto §. iusta.

5 Tertius infertur, quod falarium deputandum Magistris liberalium artium, vel Medicorum, est de communibus bonis dandum, quia decet in commune bonum, l. ambi- nsa, §. fin. ff. ut daret, ab ord. facundis. Sic Greg. Lopez supra, Aventano numero 8. addens idem esse de falariorum.

6 Quartus infertur, quod quando aliquis ex decurionibus civitatis sibi confectus habitur in paupertate, sunt cialmenta, ut vivat, danda ex talibus bonis communibus, l. decurionibus, ff. de decur. Dicit tamen Avent. num. 10. non quæcumque audierit hoc praxi exceptio esse.

7 Quinto infertur, quod licet civitas donare non possit. Quidam, ut dicit Aviles dicto, l. 3. §. gracia, num. 1. & 2. alios referens, non potest remittere debitum liquidum, nec perdas statutorum, licet possit transire super debito non liquiduo). At Nuncius Regius bona nunciatibus moderatum quid in remuneracione potest donare, L. una, C. publicatio-

tatis, lib. 12. quod vulgo albicias vocat. Sic Aviles num. 11. Aviles eadem c. 20. vers. alberias, num. 3. & 9. Et sic dicit intelligendam dictam l. 5. non recipi, quatenus dicit hæc bona publica non esse confundenda in jucunditatibus, & legititiam magni pretii, fecus modicum consumatur preuum arbitrio iudicis: & ponit exemplum Aviles num. 3. quod hæc nunciatibus populi, quænulla cessant, & facta est pax vel Victoria obtenta à Principe: vel quod Princeps obtinuit novam dignitatem, ut quod factus est Rex Portugaliæ &c, vel quod Princeps tenebit ibi publicam curiam per multos dies, & notat Aviles num. 3. quod si sint plures Nunci, non sunt omnes gratificandi, sed primus, & si plures simul veniant, gratificandi est pauperis, ut probat gloria L. una, C. publicatio latitia, lib. 12. verb. numerari, & ibi Plater num. 2.

8 Sexto infertur, posse expendi quid moderatum ex his bonis communibus in expensis ludorum publicorum, lictorium, quorum finis est publica civium latitia, ut sunt æquatis, hastis certamina, agitatio taurorum, &c. nisi alia major urgent necessitas, scilicet defensio terminorum fabri-ct, reparations publicorum consiliorum. Avent. num. 12. Ex notar. num. 13. quod profecto ludo publica latitia, quod reliquum est, debet observari, & vendi, & quod inde redigunt, et preuum reipublicæ, tamquam ex se acqui- situm. Et eadem ratione (inquit) quando in Principis in- gressu solent vespes ex publica pecunia dari Rectoribus, ut ei obvient, finiti ingressi debent reipublicæ restituiri, & late & probat.

9 Septimo infertur, posse expendi in salario praefando. Advocato civitatis, & in similibus falariorum, possunt enim licentia Regis ex hujusmodi pecunia publica depatur. Aventano alios referens num. 16.

10 Octavo infertur, si tempore carissime, vel abundantia res publica vult emere frumentum, oleum, &c. in succursum annona publica, ut reipublica abundet, potest deli- pare personam, ut hæc emat, & dare ei falarium de pu- blico. Item oppidi depositario potest dari falarium de pu- blico; & sumptus pro amplianda civitate, ut sit major numerus vicinorum, debent fieri de publico. Item si incarcerati famem patiuntur, ex qua indigentia mors sequi pos- fuit, non moriantur, de bonis communibus. Hæc Avent. dicto n. 17. late probans, & alios referens.

11 Non, si confluum convevit ab antiquissimo tempo- ze de bonis communibus expendere aliquid in elemosynas monasteriorum, vel hospitalium, vel alterius clericis in Chri- stianæ pietatis splendorem, ut in aliis clerici, cantori- bus, sacrif. & aliis Ecclesiæ ministris in aliquibus diebus quibus solent processiones comitari, potest hoc facere. Sic Aventano alios referens num. 8. At celefante hac conseru- dione, non potest, sed debet peti à Rege licentia. Greg. Lopez ubi supra.

12 Decimo, cum quis se nobilem, id est Hidalgo, affe- xit cum interfici aliorum vicinorum reipublicæ, ne gravem- tur supportando onera contributum, debet ex bonis com- munibus, id est de los propios del pueblo, si contra ipsum nobilem defendi etiam invito, & nolente concilio, etiam si hoc negotium tangit aliquo modo bonum Regis. Sic O- talora lib. 3. de notabilitate, c. 1. Aventano sup. num. 19. & adit ibi, quod si deficitibus bonis communibus, impo- nenda est collecta per vicinos, ipse auctoritatis hidaldus contribuit contra seipsum, ut alii vicini, & refert Baldan- idem dicentes.

13 Undecimo hæc bona communia possunt expendi pro defensione honoris liquidi, accerti jam acquisiti, qui com- petit reipublicæ: nam honor ille proprium patrimonium est reipublicæ: si vero honor nondum est acquisitus, sed vult eum pecunia acquirere reipublica, si taliis honoris con- sinet commodum pecuniarium, ut quod fiat liber populus à solvendis muneribus, &c. dabitus licentia per le. Concilio non votato, id faciunt. Si habetur l. 226. in legibus Stili: dicta- menta Aviles c. 20. Pratorum, §. m. comitias, quod numquam videt eam uitæ servari, bene tamen vidit aliquando, quod quando senatores Concili Regii transitum faciunt per alterum civitatis, Concilium civitatis eis donat aliqua pa- va comestibilia.

14 Praetera non quod ea que sunt publica, & ad pa-

blicum usum destinata, non potest Rex minuere. Sic alios referens Aviles c. 1. Pratorum, §. tierra, num. 2. Petri lib. 1.

ordin. tit. 14. num. 9.

portandi vexillum ante alios, &c. non potest in hoc pecu- nia publica expendi. Hæc Aventano late probans num. 10. 20.

15 Duodecim infertur, quod licet pauperum pauperum educatio, ut eorum, qui in aliqua communia domo sub cu- ralius clericis erudiantur in doctrina Christiana, & His- panæ vocantur los niños de la dorina, & nutritio pauperum expitorum honorem civitatis recipiat; at quia est in com- modum certarum personarum, & non in commodum uni- versale totius civitatis, non potest pecunia publica in hoc expendi. Aventano num. 21. Unde iudex potest compellere divites, ut dem eleemosynam pro hoc exposto nutriendo, ne fame pereat, ut docet gloria c. 47. dif. & Pan. c. si quis proper necessitatem, de fortis, Aventano num. 19. sibimus, quod interim dum exquiruntur eleemosynæ, fieri mutuum de bonis communibus, quando est periculum mor- tis in mora: & similiter dicit Aventano eadem num. 19. cum Capela castella t. si mater puer daretur ad mortem alien- dum est puer non ex bonis communibus oppidi, sed ex e. leemosynis divitium.

16 Decimotertio infertur, hanc pecuniam publicam non potest infundi in solutione exactionum regalium, id est, pe- chati, & services Reales; quia hoc non concernit bonum omnium, sed illorum, quos diciuntur peccatores, qui de suo pa- trimonio id solvere debent. Sic Aventano num. 22. Greg. Lopez lib. 10. in fine, tit. 13. par. 3.

17 Unde decimoquarto infertur, quod falarium, quod pra- stari debet custodibus mellium, vinearum, &c. vicinorum alie- juic loci, non potest solvi ex hac pecunia publica, sed ex pecunia vicinorum habentium vineas, vel legates, quia licet utilitas communis sit, ut in loco adit abundanter vi- neras, & frumenti, ob idem compelli possint vicini, ut vi- neas, & oliveta plantent, argolique colant, ut notant Bar. Patern. Florians, & kabest l. 4. & 5. tit. 20. p. 2. Juncta l. 1. tit. 11. p. 2. at haec utilitas universalis est secundaria; pri- capitalis vero utilitas est privata dominorum illorum agre- viant, vel vinearum. Sic Aventano latius probans num. 24. 23.

18 Unde pulsationes campanarum, quæ sunt ob sagana- da nubila tempore, quo sunt fructus pendentes in ago, debent fieri non de bonis communibus, sed expensorum qui fructus habent. Aventano num. 25.

19 Decimoquinto infertur, quod licet in vineis, vel melibus alie- juic locis nascantur in vineis, vel melibus alie- juic, potest cogi ut luis expensis occidat haec, tum ne re suabatur, tum etiam ne inde procedant ad aliorum vineas & melies: si vero haec nascantur in agro publicis compa- cisci, Hipp. baldis, effet commune bonum consumi has lo- cutas, & cum sint in pradiis publicis, deberent mundani expensis publicis deficiensibus bonis publicis debet im- poni collecta juxta patrimonium cuiuslibet, Lombar. C. fin. censu. Aventano num. 26.

20 Decimoquinto infertur, non posse de bonis publicis solvi elemosynam predicatoribus, qui ad infantiam populorum vocantur in quadraginta, quia, cum hoc mu- nus sit Episcoporum, & Parochorum, ab ipsis petenda est hæc elemosyna. Aventano num. 27.

21 Decimoquinto infertur, quod licet regulariter civitis non possit facere gratiam, ut habetur dicta l. 22. nota re- gis, si aliquis servit multum reipublicæ in aliquo negotio, nec habuit convenientis falarium, & respublika bene lucrat, et propter singularē in illius industria, & laborem de- pe potest ultra parvum falarium jam præsumit aliquid ri- numerante juxta serviti meritum de bonis communibus. Sic late probat alios referens Aventano num. 43.

22 Decimoquinto infertur, non posse de bonis publicis solvi elemosynam predicatoribus, qui ad infantiam populorum vocantur in quadraginta, quia, cum hoc mu- nus sit Episcoporum, & Parochorum, ab ipsi petenda est hæc elemosyna. Aventano num. 28.

23 Decimonono infertur, quod licet in Ecclesia non habet sufficiens redditus, ut reparares, si una est tantum Ecclesia parochialis, potest subveniri ex bonis communibus quia commodum spirituale, quod in Ecclesia percipitur omnes tangit. Sic alios referens Aventano num. 29.

24 Vigesimo infertur, quod licet de bonis communibus

non possint Correctores, seu pratorum facere convivia in- ter se, at si Concilium civitatis invitat ad prandium Ma- gaitem transeunte, bene possint facere expensis civi- tatis; fecus si aliqui ex Concilio per le. Concilio non votato, id faciunt. Si habetur l. 226. in legibus Stili: dicta-

menta Aviles c. 20. Pratorum, §. m. comitias, quod numquam

videt eam uitæ servari, bene tamen vidit aliquando, quod quando senatores Concili Regii transitum faciunt per alterum civitatis, Concilium civitatis eis donat aliqua pa-

va comestibilia.

25 Praetera non quod ea que sunt publica, & ad pa-

blicum usum destinata, non potest Rex minuere. Sic alios referens Aviles c. 1. Pratorum, §. tierra, num. 2. Petri lib. 1.

ordin. tit. 14. num. 9.

26 Tandem nota, quod ergo hujus pecuniae publi- cae in omnibus casibus dictis facienda est de mandato iudicis, & Rectorum civitatis copulativæ, ut expresse habeatur lib. 3. tit. 6. l. 2. nova recipil. ibi, con liberamento liberado de la justicia, y rigidez, licet de jure communis soli Rectores poterant sine Præficiis arbitrio. Sic alios referens & textus Aventano dicto c. 10. n. 29.

tris curam, seorsum habitans, sibiisque extra patris auxilium videtur. Nec oportuit decernit lex citata, que tantum annullat contradic. à minore factos, qui non folium habitan. Sic tenet Perez alias referens lib. 3. ord. 1. 3. f. 60. vers. salit feundat, & ibi vers. salit terio, dicit etiam fallere in filio conjugato, & velato, qui jam est extra patris potestatem, & alias limitaciones ponit, ad quas se remittit Gut. authent. sacramenta puberum, num. 48. in fine, & dicit eas esse utiles, & sic videtur eas pro- pagare.

D U B I U M . II.

De emptione, venditione, & loca- tione.

S U M M A R I U M .

Dub. 1. An sit minor existens sub potestate patris, vel curato- ris aliquid ad creditum emat, contractus si omnia nullus.

2 An quis habet licentiam Papa, vel Episcopi ad petendam eleemosynam uno anno per se, vel per alium, ut sua ne- cessitas consulat, possit hoc usi locare alteri pretio aliquo.

3 An licet emere à sacerdotibus, vel a eorum officiabilis frag- menta, que superant ex vestibus, quas conficiunt: aut etiam a textoribus unam, vel alteram fori gausapini unam vendentibus.

4 An licet vendere triticum pluris, quam per pragmati- cam regiam taxatum est.

5 An sit obligatio sacerdoti pragmaticam in anno sterili, quan- do sterilitas est universalis in omni provicia, ad eumque magna, ut certum sit agricultor non excepturus sumptus illam ferendo.

6 An in caso quo pragmatica tritici non obliget, possit vendi triticum ex pretio, quod habuerit in civitate, aut ferendo sit aliqua moderatio ratione pragmatica.

7 An quando in diversis regni partibus diversa videntur pragmati- cas, possit venditor convenire cum empere, quod ipso por- tabit suis ex vestibus.

8 An illi, quibus paucæ pessere prohibitum est, si illum subi- gant, & collam vendant cum lucro moderato, peccatum mor- taliter, & tenetur restituere.

9 An quando iudex, vel is, ad quem spectat taxare pretia, aponit pretium exorbitans panis subacto, exorbitans vendentibus talis pretio.

10 Quod constituit moderatum lacrum, excepto valore tritici, quod concedit pragmatica pistoribus panem pessentibus.

11 Quod si pretium exorbitans de foris ad portantur.

12 Utrum vendentes triticum ultra pretium taxa pistoribus, & arctorum, & agrosolam exorbitans illud ab alia lo- ca, tenetur restituere excessum pretii, quando constat horum pistorum, & agrosolam exceptive rotum illud pretium, & insuper moderatum lacrum ex conditione tritici, vel pano.

13 Utrum agrosolam, & pistorum non inventientes triticum juxta pretium taxa; possint illud emere ultra taxam, & iterum vendere, & excipere totum illum excessum, & insuper mo- deratum lacrum.

14 An possit moladarior illam tritici manuam, que pro- fecto soli illis solvi, vendere eadem pretio, ut vendit tritici.

15 An licet carinis vendere pecunia credita, quam numerata, saltem illis meritis, qui communiter pecunia credita ven- diunt.

16 An licet villes emere anticipata solutio, saltem quando communis emendi modis est ejusmodi, ut contingat inventio- nes lacrum.

17 An licet debitos aliquod emere minori summa, quam illud.

18 An fas sit ipsi debitori emere debitorum, quod ab hinc uno an- no debet, minori pretio, quam sit ipsum debitorum.

19 An census jam impostum licet minori pretio emere, quam per legem tuzatus est.

20 An eidem, qui solvit census, licet redimere villori pretio, quam census constituit est, sicut ciuidam tertio licet vil- liori pretio emere.

21 An licet alii vendere fundum, vel domum, & reservare sibi fructus, vel redditus domum, vel fundi, dñece solua- tio sibi fundi pretium.

D U B I U M . I.

An sit minor existens sub potestate patris, vel curato- ris, aliquod ad creditum emat, contractus si omnia nullus.

R Atio dubitandi, quia in l. 22. tit. 11. lib. 1. nota re- capit. huiusmodi contractus declaratur nullus. Cur- terum dicendum est, quod quando filius, licet sit sub pa- tria potestate, est extra patris curiam seorsum habitans, sibiisque extra patris auxilium videtur, quam merentur facti- zare: atque ita mihi dixerunt multi ex timoratis, & recte- sentientie, cum quibus hoc contul: & sic sibi com- penfant, & satisfacient hi, que superant. Quia ratio non procedat in officialibus: si enim padum intere cum illis, capiens eos clam non tenetur restituere, quia illi vi- dentur haberi pro derelictis.

4 Secundo dico, si predicta fragmenta, que super- ant, effent magna, & magni valoris, licitum est ea eme- re, pro dictis, illisque displiceret, quod ejusmodi fragmenta, ipsi reddentur, non tenent etiam officiales sacerdotum restituere, & sic licet erit ab illis emere. Sic respon- dit mihi in quadam epistola suo nomine subscripta quidam sati doctus Magister à me consultus. Et facit pro hoc quod docent Navarra l. 4. de res. c. 1. s. 18. fol. 412. & Ma- rina l. 1. Summa, c. 14. §. 30. f. 663. pag. 1. nempe quod si homo dives habeat in vinea aliquos manipulos, qui ei nihil proficiunt, nec ad aliquid detercent, immo nil curat de illis, capiens eos clam non tenetur restituere, quia illi vi- dentur haberi pro derelictis.

D Sanchez Confli. Moral. Tom. I.

magistro sub certa quantitate, & modo, ut integrum solvatur magistro, & modo non hic illis integrum solvit. Sic idem prelatus recentior Magister.

5 Ultimo dico, quod nisi sciatum textorem aliquem in rebus sui officii iuris, ac perperam procedere, potest tuis conscientia ab illo enim, quandoquidem id, quod emittitur, potest pertinere ad quadrantes, vel si ita non est, leve, aut nullum est damnum inforis; siquidem solvendum est illi integrum suum pondus: ex coartem, quod aliqui sunt, qui sument variis utentibus modis, & industris, non est eis incauta iniiciatur in omnibus, & apponatur dubium: sic predictus neoterius, & Henriquez, in alia epistola à me confutus.

DUBIUM IV.

An licitum sit vendere triticum pluris quam per pragmatican regiam taxatum est.

1 Ad hujus resolutionem oportet supponere, quid per pragmaticas regias circa tritici venditionem decreta sunt. Et quidem variae sunt circa tritici venditionem pragmaticas: nam anno 1572. & 1582. iustus Philippus Hispaniarum Rex, neminem Ecclesiasticum, aut Iuricularem vendere triticum pluris, quatuordecim argenteis: faneam vero farine quatuordecim argenteis, & insuper triginta marcas: atque haec pragmatica fuerunt portiones.

2 Item quod attinet ad panem cotum, renovata fuit pragmatica anni 1558. & 1568. scilicet ut yeastis pretio moderato juxta pretium grani, cum lucro mediocris, & proportionato, illo scilicet, quod taxatum sit per judices in his territoriis.

3 Item confirmata fuit epistola anni 1568. videlicet, quod nemo, qui non sit pistor, aut in hoc tractare confueverit, nec talis sit, qui sit intermedius, aut ultius similibus lucris, possit per se, nec per pistores, aut per personas alias, nec alio medio, aut pacto, modo, aut cuncta panem contum vendere, nec simili commercio ut sub statutis ponitis contra eos, qui vendunt triticum præter taxam. Quas quoque incurvant pistores, aut quecumque alii predictum panem in grano accipientes ad subigungendum, cotundendum, ad eis, quibus prohibitum est, quilibet modo, & pacto, aut conditione accepterint, ut lucrum alportent, vel iurectum in integrum, aut ex parte.

4 Item confirmatum fuit decretum Imperatoris Caroli Quinti, quod videlicet nemo cuiuscumque qualitatibus sit, emit panem, triticum, aut hordeum, aut typum, nec iterum veniat. Et quod hoc non exceptatur ad agerorum, sed ad alias personas, quibus sit officium hinc illuc merces apportare, & loco illarum predicta frumenta emunt, ut iterum vendant; nec ad illos, qui emunt panem ex aliis ad alia loca alportandum, ut revendant, dummodo hi mancet obligati ad vendendum statim, ac illum antulcent ad loca, ita ut non claudant in horreis, ibique reponant, ac reservent, ut carius reverent.

5 Item revocatum fuit in dicta pragmatica anni 1572. quod erat prohibitum, scilicet quod condecorates reddidum, tam Ecclesiasticorum, quam secularium, non possent locare panem ad vendendum, & illis fuit concepsum posse hoc facere, dummodo non venderent triticum ultra pragmatican.

6 Item fuit confirmatum decretum illud anni 1568, scilicet quod deorsum alportarent triticum vendendum, possint accipere ultra taxam sex marcapinos pro singulis leucis in unaquaque fanece tritici, & pyphie, & quinque marcapinos pro leuca, in qualibet fanece tritici, & avece.

7 Item in predicta pragmatica anni 1582. taxata fuit fanece hordei prelio sex argenteorum, & fanece typhe octo argenteorum prelio. Quod attinet ad aveam, & panicam, nihil fuit immutatum, atque ita observanda est pragmatica anni 1568. scilicet, quod vendatur aveam fanece centum marcapinos, & panici ducenti & quadraginta duobus marcapinos.

8 Tandem fuit confirmatum, quod fuerat dispositum in pragmatica anni 1558. scilicet, quod haec taxa non intelligatur in locis, quæ in pragmatica excipiuntur sequentes verbis, scilicet: in Gallicia, Asturias de Orotua, Escanella, & las cuatro Seccadas en las villas de Gangas, & Tineo, & los Arguellos, & Merindades de Valdeburón, Ebavia de Juso, Viscaya, Encartaciones y provincias de Guipúzcoa, ní en la Merindad de Trasmiera, & en las villas, ní en las otras: villas e lugares, & Merindades, & valles, & tierras, que efan cerca de los baños diez lugazos de la mar, y quanto al pan, que viene por la mar de fuera de estos Reynos. Hac in pragmatica.

9 Circa hanc ergo pragmatican dubitatur in genere, an licita sit, & transgressoribus ad culpam, & restituitionem obligari.

10 Circa hoc Navarrum, summa Hispana cap. 23. num. 84. di-

cit superexcedentem pragmaticas pretium peccare mortali, ter ex mente aliquorum, & teneti restituere excessum. At ex proprio marte n. 28. dicit, pragmatican non obligare ad culpam illius transgressorum, quia iuxta ipsum lex humana poenam imponens transgressoribus non intendit obligare ad culpam, sed ad pacem solutionem.

11 Sed pro resolutione oportet duo supponere fundamento.

Primum est, ad publicam potestatem pertinere rebus vel utilibus, his potissimum, quæ ad vitam sunt necessariae, competens pretium designare, & eos qui carius vendient, punire. Ratio, nam ad publicam potestatem spectat utilitas civium, & reipublica confulere, l. 1. de off. prefid. & l. 1. ff. de officio prefectori urbis, §. cura carnis, & l. an. nonam, ff. de extraord. trim. sed maxime utile, & necessarium est reipublica tempore anomali, rebus ad vitum necessariis pretium taxari, alias plures pauperes famem perirent: ergo. Ita Matina q. 36. dero. Sotus lib. 6. de inf. q. 2. art. 2. & 3. ves. 3. concil. Mere. lib. 2. de contr. cap. 6. Cof. l. 1. de art. 2. art. 3. ultimo, ves. alia sunt, Mexia pag. 36. art. 1. concil. n. 4.

12 Secundum fundamentum, pretium legale, id est, per Principem, vel rempublicam taxatum, si justum sit, constitutum in individuali, ita ut in quantumvis parvo excessu ultra illud vendatur, peccat vendoris, & restituere tenetur. Si parsus excessus sit, erit peccatum veniale; si verò magnus, erit peccatum mortale. Sic Sotus, & Mercado obi supra, Palacio verb. emplo, Gabr. 4. d. 15. quies. 10. art. 1. His supponit, sit.

13 Prima conclusio, iure optimo Princeps taxam posuit triticum in pragmatica. Ratio, quia ex primo fundamento Princeps est taxam rebus venalibus necessariis imponeat: at triticum est validus necessarius vita humana conservanda: ergo. Item quia, cum ita similius necessarium sit, ut omnes illud emere cogantur, possint agricultor ex necessitate tritici ante defensionem, ita pretium tritici tempore anomali augere, ut pauperes same pertinent, hinc concilium docent tertiis omnes Doctores pro sequenti conclusione allegandi.

14 Secunda conclusio, vendens triticum, vel aliam rem pragmatica taxatum ultra taxam, tenetur, & si notabilis sit excessus, peccat mortaliter. Ratio, quia, qui rem vendit plus justo pretio, tenetur restituere, & peccat, tali enim est, qui triticum ultra taxam vendit; nam Princeps magna præcipitum contulit id pretium tritico statutum, & pretium legale (ut dixi in secundo fundamento) confluit in individuali. Ite docent Matina, Capit. ubi supra, Mercado lib. 3. de contrav. cap. 4. Art. 4. d. 25. q. mlt. art. ultimo, ves. 4. concil. Cordob. summa causam, q. 78. Navarr. summa Latina, p. 23. n. 88. Mexia pragmatica tritici, tota concil. 1. maxime p. 104. & concil. 2. n. 6. Gutierrez l. 2. præl. 182. Aragon 2. 2. q. 11. art. 3. fol. 351.

15 Tertia conclusio, pretium cuiusvis rei per pragmatican taxatum intellegitur, modo bona sit, si enim detestum habebat, tantum pretio illius minuendum est, quantum defecus assimilatur. Sic Mercado l. 2. c. 7. & 8.

DUBIUM V.

Utrum sit obligatio servandi predictam pragmatican in annis sterilibus.

1 Esto predicta tritici pragmatica in genere obligat, ut dixi dub. preced. dubitatur, adhuc obligatio illam servandi in sterilibus annis, quando sterilitas est universalis in tua provincia, & adeo magna, ut sit certum, agricultor non excepturus sumptus, si illam servent: talis fuit anno 82. in provincia Beccaria, in quo dicunt omnes agricultori servi tritici triticea fanece triginta argenteis.

De hac re varie sunt sententiae.

2 Prima est aliquorum, quos tacito nomine referunt Matina ubi infra, qui affirmant, quod si urgente necessitate, & sterilitate, Rex non augeat taxam, pragmatica non obligat. Rationes hujus sententiae referunt Matina, & solvit. Præcipua est dicere, non esse illud, quod idem sit pretium tritici, in anno abundantie, & sterili, quando adhuc parvitas tritici, & multa petitio illius, sicut enim reliquorum mercium pretium augetur urgente illarum paucitate, ac defecu, praesertimque petitione illarum, humilietur etiam, ut idem serueretur in tritico. Hanc etiam sententiam, scilicet quod quando illi sterilitas, & agricultor illius fuit, ut taxat, ut taxat, & ratio legis, que fuit, ut agricultore haberent moderatum lucrum ex venditione tritici, quo possint feliciter sustentare, & conservare agricultoram: nam si hoc anno fanece tritici venderent undecim argenteis, non sollem non lucrarentur aliquid, verum potius multum amitterent, & breviter eorum substantia consumerentur: ergo hoc anno omnino cessat obligatio predicta legis. Et in hoc casu locum habet quodam s. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 2. videlicet leges, etiam iustas, aliquando non obligare, quia scilicet in aliquibus causibus illas servare efficit contra iustitiam, in quibus potius attendenda est mens legislatoris, quam verba legis: nam in causa præfati agricultor habent has naturale ad participantibus ex venditione tritici totum sumptus, quot in illo colligendo fecerunt, & insuper moderatum aliquid lucrum, tamquam stipendium sui laboris.

3 Secunda sententia dicit, quod in annis etiam valde sterilibus obligat pragmatica tritici. Probatur primo, quia non fuit posita pragmatica ad annos steriles, runc enim non est necessaria, sed ad annos steriles. Secundo probatur, quia Rex, via sterilitate, non auget pretium. Ergo confitetur velle, ut taxa obliget. Tertio probatur, quia manus agricultor, sicut & mercatoris, expeditum est lucro, & detramento, quod tentant necesse est in annis sterilibus, illudque recompenatur lucro sterili annuo.

*nnorum: sicut enim in sterilibus pluris est nummo aureo, sic in sterilibus minus valet. Quartò probatur, quia aliter melius est agricultor sterilitas, quam abundantia, quandoquidem tunc vendit pretio trium, vel quatuor nummorum aureorum. Ultimo probatur, quia Rex potest obligare venditorum, ut vendat iliam mercede minori pretio, quam illi est, scilicet ob commune bonum reipublicae, ut docet Bart. lib. 1. §. cura carnis, ff. de off. pref. n. 2. quem plures sequuntur, quos referunt Covarr. lib. 2. variarium, c. 3. n. 5. ergo &c.

4 Tertia sententia docet oppositum hujus secundæ. Pro resolutione sit.

Prima conclusio, non semper ac annus est aliquantulum sterilis, adeoque necessitas, ac defectus tritici, dicendum est non obligare pragmatican. Ratio, quia potest Princeps ob communem bonum, & universale, taxam imponere rei adeo necessaria, quale est triticum, limitem potuisse nimis cupiditati pecuniarum. Quod si in hoc casu non obligaret pragmatica, foret frustranea. Ita Doctores citandi pro secunda conclusione.

5 Secunda conclusio, quando prudentum, ac expertum virorum iudicio conflat sterilitatem esse universalem, non in uno oppido, dubius, aut quatuor, nec in decem, aut viginti agricultoris, sed in una provincia, & adeo magna, ut sit certum agricultoris in tali provincia videntur justa taxam: non elicitor sumptus, non obligat pragmatica. Probat hoc sententia.

6 Prima ratio est, quia ad hoc ut taxa sit iusta, opus est ut habeatur ratio sumptus, ac expensum, detracte aliquod moderatum lucrum: est siquidem iustum, quod qui interiret reipublica, nihil amitteret, sed potius habeat aliquod stipendium; atque hæc est communis sententia, ut rectuli ex Covarr. ergo quando non in uno, aut altero particulari, sed communiter in tua provincia multo major est sumptus tritici, quam taxa, non obligaret pragmatica. Nec tatis est dicere, fore recompensationem in hoc, quod sicut in annis sterilibus pretium tritici maius est, sic in abundantibus minus; quia si pragmatica est pro omnibus annis, quae v. g. undecim argenteis, & non paucioribus triticum vendi haberet, hoc est optimus aliquantulum sumptus, ut praeterea circumstantia variata, ubi dicens, aliquantulum solum denotat, quod si circumstantia non sunt notabiles mutatae, licita erit taxa, non vero quando sunt notabiles mutatae, ut contingit in annis magis sterilitatis. Item Navarr. summa Lat. cap. 23. num. 88. dicens taxam panis ad culpam, & restituitionem obligare, hoc faciam non menti, tunc erunt in conscientia, qui exigunt aliud pretium, licet forte in foro externo a pena immunitis non sint. Quia autem maior causa est potest in causis praefatis ad agendum pretium, quam quod in rotæ provinciæ expensæ excedat taxam. Unde, quando ipse Matina q. 36. t. pragmatican obligare tempore penuria, intelligentiis, quando non est notabilis sterilitas in provincia, uenit ipsem etiam q. 36. ad 2. ubi sic inquit: Intra empus, pro quo posita est pragmatica, non est liberum auditorum in pretio ascendere, etiam si aliquantulum sit praeterea circumstantia variata, ubi dicens, aliquantulum sumptus, ut praeterea circumstantia variata, ubi dicens, aliquantulum solum denotat, quod si circumstantia non sunt notabiles mutatae, licita erit taxa, non vero quando sunt notabiles mutatae, ut contingit in annis magis sterilitatis. Item Navarr. summa Lat. cap. 23. num. 88. dicens taxam panis ad culpam, & restituitionem obligare, hoc faciat. Supponit maxime necessitate tollitur omnino taxa. Item brevi libri. 3. de contrav. cap. 6. §. quanto a. q. 36. libet eo illo libro accrimine pragmatican defendat, inquit: No licet per eum particulari de uno querantur la tasa: ubi iustit, quod si sumptus communiter excedat taxam, licet. Et ibi paulo inferit ait, si in una provincia, o reyno exterius esse illo trigo communem a los labradore, de modo, quod nos dare que ganancia, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, v. g. raritas, seu abundantia merces, & emptorum et ratio variandi pretium; & ut expensæ conflat, qui superveniente abundantia, minuit eius pretium, ita superveniente majori permuta, quæ fuerit tempore, quo lex condita est, debet frumenti prius augeri; alias iuxta illa est iniqua, si magis empti, & celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam partem expensam amitteret, non tenebunt servare taxam. Item Josephus Angloribus quies ubiologic. 2. p. mat. de contrav. empia, fol. 20. sic inquit: Omnes videntur frumentum ultra pretium pragmatican tenentur restituere, sed cesante ratione las taxantis, celsa lex, & obligat, hoc est, quando sterilitas est universalis, & non sollem non lucrarentur, deitos se podria dudar, se etiam obligos a la tasa. Ergo a fortiori, quando non tollam nullum excedent lucrum, sed magnam part

refit, ver. predictis, in fine. Sotus lib. 5, de justit. q. 2, art. 3. var. sequitur tertio. Conradus q. 56, de contract. conclus. 3. Navar. c. 17. Lat. & Hisp. n. 233. Sylv. verbo empto, q. 10. Mercado lib. 2, de contract. c. 11.

13 Superell solvere rationes primas, & secundas sententias.

Ad argumentum primas responderetur, rationem locum habere, ubi pretium non est à Principe taxatum, tunc ex eum ob mercium sterilitatis crebit pretium; at ubi taxatum est, non ob quacumque sterilitatem augendum est,

Ad argumenta secundas sententias.

14 Ad primum, & secundum responderetur taxum legis solum factum esse pro annis mediocris sterilitatis, & non pro annis magna, & excessive sterilitatis, quod si aliquo anno notabilis sterilitatis Rex non auger pretium, id contingit propter similitudinem informationis, & quia singulis annis non expedit taxam variare, id relinquit arbitrio praeudentum, & doctorum virorum, ut attentis circumstantiis judicent, quod iustum fuerit.

15 Ad tertium, verum est officium agricolarum esse expolitum amissioni, & lucro, quando aliqui solum particulas exiguo fructus percipiunt, secus quando omnes communiter in provincia. Ad illud de recompensatione patet ex dictis.

16 Ad quartum argumentum negatur sequela; quia in anno sterili est notabilis diminutio fructuum, qui colliguntur.

17 Ad ultimum patet ex dictis. Vide circa hoc Navar. lib. 3, de refit. c. 2, n. 3.

18 Sed iam quod attinet ad agricultas, hanc difficultates cessat post pragmaticas editam à Philippo III. in fine dubius sequens referendam; quod omnes vera alias personas extat jam pragmatica ab eodem Philippo III. edita anno 1613, in qua auger pretium tritici, & flatuit, ut illud sit decem, & octo argenteos pro fanece tritici, & novem pro fanece hordei, circa cujus obligationem, vel in anni sterilibus, de obligatione idei dicendum est, quod diximus circa alias pragmaticas hoc abito, & procedenti, & dicimus in sequentibus.

DUBIUM VI.

An in annis, in quibus pragmatica taxans premium tritici non obligat iusta supradicta, posse vendi pretio communiter currente in civitate sine ultra attentione ad legem taxantem.

1 Dux est sententia.

Prima docet in praedictis annis non esse licitum

vendere triticum pretio communiter currente in civitate, sed pretio, quod arbitrio prudentum, & expertorum debuerit Rex, vel res publica augere: et illud solum premium debere tunc iustum reputari. Ratio est, quia finis, & voluntas Principis, vel recipiabili est, quod semper fit aliqua taxa in tritico, neque id relinquatur avaricie agricultorium, & ita communiter est receptum, quod sit aliqua taxa in tritico: et ita supponit, quod taxa non obliget pro illis annis, quia pro illis non est iusta, voluntas recipiabili tacita est, ut loco taxantis succedit illud premium, quod viri prudentes experiri judgment est iustum, & quod deberet augeri per pragmaticas: et haec est quedam taxa à Principe tacite imposita. Ita tenent viri dotti, & videtur favere Motu tomo 1, de iust. disp. 83, ubi inquit, quando pretium legale est injustum, non potest vendi de pretio naturali cariori, sed tantum pretio pio; quia, si illud taxaret lex, efficeret iustum.

2 Secunda sententia docet, nullatenus esse attendendum pro illis annis ad pretium taxatum à pragmatice; sed tunc servandum esse pretium naturale, atque ita vendi possit quilibet pretio currente in civitate, quod pro illo inventari posset. Ratio est, quia tantum est duplex pretium rerum, scilicet legale, & naturale: ergo quando non est pretium legale, quia lex non obligat, statim est pretio naturali; sed quando pretium legale non obligat, quia iustum est, perinde est, ac si non esset: ergo tunc statim est pretio naturali, nec enim private persona possunt, nec debent se habere tanquam Principes ad pretium taxandum: ita vendentes non possint illud excedere, cum nulla privata persona ad id habeat auctoritatem: sed ideo recurrentium est ad pretium naturale. Ita dotti recentiores.

3 Sit conclusio: Haec secunda sententia est probabilis.

4 Quia haec diximus de taxa tritici, procedunt juxta pragmaticas generaliter taxantes premium tritici omnibus videntibus; tamen anno 1610, edita fuit pragmatica à Philippo III. per quam auferitur taxa agricola, & conceditur eiis facultas, ut possint suum triticum vendere quocumque pretio currente, quod potuerint invenire.

DUBIUM VII.

An quando in diversis regni partibus diversae viginti pragmatice, possit vendorum cum emptore convenire, quod ipse suis expensis aportabit.

1 Exemplum esse potest: si Toleti valeant fanece tritici quinque, Cordubae vero decem, dubitatur, an possit Toletanus cum Cordubensi convenire pro decem, hac lego, quod ipsius Toletanus portabit suis expensis triticum Cordubam: & generaliter potest queri in quanto propter similitudinem informationis, & quia singulis annis non expedit taxam variare, id relinquit arbitrio praeudentum, & doctorum virorum, ut attentis circumstantiis judicent, quod iustum fuerit.

2 Prima conclusio: si vendor erat alioquin triticum suum, vel alias merces potatorum in eum locum, in quo carius venduntur, & ibi vendituras, sicut est contractus, licet Toleti celebretur. Ratio, quia excessus illi non datum est in pretium, sed ratione interesse; quia scilicet vendor tantum lucratur erat, & expensas facturas, & pericula itineris subfutus. Si autem non erat portarius, est contra iustitiam: quia Toleti, ubi celebratur contractus, & fit venditio, non tantum valet. Sic Mexia C. de refit. q. 36, ver. aliud dubium, & ver. si autem.

3 Secunda conclusio: si vendor nolit contractum celebrare Toleti, sed vult suis expensis, & periculo Cordubam portare, ibi vendituras; illus est contractus, ut patet; quia jam vendit pretio, quo sellatur in loco, in quo venditor.

DUBIUM VIII.

An illi, quibus panem pinsero prohibitum est, si illum subigant, & coctum vendant cum luto moderato, peccent mortaliter, & tenentur restituere.

1 Duplex est sententia.

Prima ait non peccare, Ratio, quia pragmatice non prohibet panem pinsero absolutè, sed ne piniat ad vendendum pretio excelsivo. Atque ita docet haec sententia, quilibet possit panem pinsero & moderato pretio vendere. Ita tenet Mexia pragmatica anni 1568, ver. defraudatur.

2 Secunda sententia docet has personas peccare mortali, & teneri restituere iustam moderato lucro. Ratio est, quia pragmatica taxans premium tritici est generalis, & ad omnes personas se extendit, & solum excipit personas infirmas note, quae ex officio habent panem pinsero, & pistores vocantur Hispani Panaderos. Et his tantum concedit, non oblitio taxa tritici possit aliquod moderatum lucrum ultra pretium tritici in grano pro pao coto vendendo accipere: ergo reliqua persona, quae non debent ex officio pinseri panem, & illum coctum vendunt cum moderato lucro, excedunt taxam pragmatice, atque ideo peccant mortaliter, & tenentur restituere. Ita tenentur plures viri dotti de hoc re consulti.

3 Sit tamen prima conclusio: Non licet equitibus, seu personis nobilibus, nec perlonis Ecclesiasticis, nec par le, nec per interpositas personas panem pinsero, & illum coctum vendere, etiam cum moderato lucro: sed id tantum est licetum pistoribus, qui id habent ex officio, aut aliis personis, tam infirma qualitas, ut non sit præter earum statum, seu qualitatem hoc officium habere. Probatur, quia ita prohibet pragmatica Phillipi II. anni 1568, & adhuc rigidius pragmatica anni 1571, sub puniis gravibus. Ita tenet omnes Doctores statim referendi contra Mexicanum.

4 Possunt tamen prædicti personae nobiles, & Ecclesiastice prohibere panem pinsero, excusari à mortali proper parvitatem materie, erit autem parvitas materie in hac re etiam ulque ad quinquaginta fanece panem pinsero, quia datum, quod reipublicam infertur ex pistorum prædictiarum fanece, valde modicum est. Immo etiam nobilis aliquis vir, aut feminam etiam nobilis, pauperes per se, vel per interpositas personas pinserent panem usque ad centum fanece, & illas sic vendant cum moderato lucro, non peccant mortaliter. Ita dotti recentiores.

5 Sit secunda conclusio: personae prohibite panem pinsero, peccant mortaliter illum in magna quantitate pinserentes ad vendendum. Probatur, quia pragmatica anni 1571, id severè prohibet, & sub gravibus puniis, quae indicant legislatorem velle obligare sub mortali, & lex ipsa iustissima est, & in bonum publicum, & illius transfiglio redundat in grave recipitum damnum, ut ipsa pragmatica declarat: quando autem lex est iusta, & materia gravis, obligat sub mortali, iusta communem sententiam Doctorum in materia de legibus. Quod autem haec materia sit gravis, colligitur primo, quia inde proventum,

Lib. I. Cap. VII. Dub. VIII. IX., &c.

Mexia in pragmatice tritici, concl. 4. n. 22, 23, 24, 25, & alii plures docti recentiores.

3 Secunda conclusio: quando excessus lucri moderati non est manifestus, potest vendens se conformare pretio taxato à iudice, quia iudicis incumbit iustum pretium imponeo, & in dubio standum est pro iudice, praesertim cum hoc moderatum lucrum non constitut in indivisibili, sed habeat latitudinem. Ita docti juniores.

DUBIUM X.

Quod censebitur moderatum lucrum, excepto valore tritici, quod concedit pragmatica pistoriis panem pinserentibus.

1 Premitendum est, attendendum esse ad sumptus, & expensas, que communiter fiunt ab agricolis in colligendo tritico, & non ad expensas, quae calu, seu per accidentem in aliquo particuli sunt maiores, vel minoris, propter aliquam speciem caulam, seu circumstantiam, sicut in reliquo mercurio contingit, in quibus non attenduntur sumptus facti ab aliquo particuli, sed qui communiter fiunt ab adspontibus, & videntibus illas.

2 Hoc præmissum circa positum dubium, Ponre in suo opusculo de pragmatice tritici, concl. 4. num. 25, ait, hoc lucrum debere esse quintam partem, ex lib. 2, de ordin. regal. iii. 21, l. 14.

3 Mercado lib. 2, de contractibus, c. in fine, docet quod si pretium tritici est novem argenteorum, requiras esse exciperre quaruadecim argenteos ex singulis fanece panis cocti, duos argenteos cum dimidio propter expensas, & alios duos cum dimidio propter laborem.

4 Quidam vir doctus de hac re consultus dixit moderatum lucrum esse unum, vel duos maravetinos in singulis panibus.

5 In quadam consultatione viginti Jurifardum, & Theologum Hispalii facta consultum est, illud esse moderatum lucrum, quod mercenario propter laborem unius dici debet, deducit omnibus expensis. Et ita ferè omnes convenient moderatum lucrum esse in provinciis, pro his temporibus duos, vel tres argenteos, deducit expensis. Et ita tenendum est pro his temporibus: ubi vero facilius sumptus maior pretium debetur mercenario propter laborem unius diei, quam duo argentei, quia omnium rerum pretia aucta sunt, tunc totum illud est moderatum lucrum.

DUBIUM XI.

Quod sit iustum pretium panis cocti aliunde aportati.

1 Si attendatur pragmatica, videtur pretium esse taxandum à iudice, aut quando non taxatur a iudice, ipsos vendentes teneri vendere juxta pretium pragmatice tritici cum moderato lucro, deducit expensis, juxta dubium precedentibus.

2 Ex alla parte videtur immemorialis consuetudo Hispalii, Cordubae, & Granatae, ut licet pistoriis harum civitatum vendentibus panem coctum imponatur pretium à iudice, at pani ad portandum ex oppidis viciniis nullum imponatur pretium à iudicibus, sed vendentibus permittatur vendere pretio naturali currente: quod pretium soler esse magus, vel minus ob penuria, vel abundantiam panis, vel emptorum: nec in his attenditur ad pragmatican, nec judices de hac re aliquid curant, & hoc accepi Matrii observari, in cuius confirmationem facit, quod lite nota est ad portandum ex alio tritico empto ad hunc finem, vel ab aliis perlonis accepto.

3 Quare propter hanc dicendum ex illico, pretium juxta panis cocti aliunde adspontati esse illud, quod communiter currit circa fraudem, & vim, five pretium augeatur, five ministratur propter abundantiam vel penuria panis, vel emptorum, neque taxam pragmatice in hoc genere panis suffit recipiat. Immo si bene pragmatica insciatur, non videtur loqui de hoc genere panis aliunde adspontari, sed de illo, quem pistores civitatis in illa pinserent, & vendunt, Ita dotti recentiores.

DUBIUM IX.

An quando iudex, vel is, ad quem spectat taxare pretium, apponit exorbitans panis subacto, excusabuntur vendentes tali pretio.

1 Videlur, quod sic, quia pragmatica regia concedit iudicibus facultatem imponendi pretium panis.

2 Sit prima conclusio: vendentes panem coctum pretio excessivo etiam per iudicem taxato, deducit expensis peccant mortaliter, & tenentur restituere excessum iudicis. Ratio est, quia pragmatica reverti imponit pretium panis cocto, decernens illum vendendum esse ad pretium tritici, deducit expensis, & addito moderato lucro, nec alter concedit facultatem, iudicibus imponendi, pretium panis cocto, nisi iusta prædictum modum moderati lucri: ergo quando est manifestus excessus pretii, non excusabunt vendentes à peccato, & restituione. Ita tenet Th. Sanchez Conf. Moral. 1m. l.

D U B I U M . X I .

Utrum vendentes triticum ultra pretium taxae pistoribus, & artocreasii, & agafonibus extrahentibus illud ad alia loca, teneantur illis restituere excessum pretii, quando constat hos pistores, & agafones excipere totum illud pretium, & insuper moderatum lucrum ex venditione tritici, vel panis coti.

* *Sic conclusio. Prædicti vendentes pistoribus & agafonibus, & artocreasii non tenentur restituere illum excessum pretii ipsi pistoribus, artocreasii, & agafonibus, sed pauperibus. Ratio est, quia nec pistores, nec agafones sunt damnificati in aliquo, cum totum illud prestatum, & insuper moderatum lucrum ab emporiis acceptum: & ita relascitum est datum, quod accepertur a vendentibus triticum illis ultra pretium taxæ: sed solùm remanent dampnificati illas personæ, quæ ab ipsiis emerunt triticum, vel panem coquim majori pretio, quam iustum erat, aque ita illis personis facienda erat restitutio: cum autem illæ personæ sint incerte, facienda est collutio pauperibus, sicut de aliis bonis male acquisiti incrementorum dorsum, Sic Mexia pragmatica tritici, consol. 5. num. 127. Et idem dicendum est de vendentibus triticum ultra taxam non solùm pistoribus, & artocreasii, sed etiam qui dubiuscumque alii, qui idem pretium excedunt, & moderatum lucrum ab aliis emporiis excipiunt, cum eadem sit ratio:*

D U B I U M . X I I .

Utrum agafones, & pistores non invententes triticum juxta pretium taxæ, possint illud emere ultra taxam, & iterum vendere, & excipere totum illum excessum, & insuper moderatum lucrum, & expensas ad portationis.

* *Sic conclusio: si omnes prædicti fada sufficienti diligenter non inventant triticum juxta pretium taxæ, possint illud emere pretio, quo inventant, & illud postea vendere, excipiendis omnes expensas, quas fecerunt in illo emendo ultra taxam, & in itinere, & insuper moderatum lucrum. Ratio est, quia prædicti per longam utiliter gerunt negotium reipublica, & ejus necessitatibus subveniunt, & quasi economi illius, & ita aquim non est, ut datum aliquod sentiant. Sic Mexia pragmatica tritici, consol. 6. num. 10. 11. & 12. & quidam docti recentiores.*

D U B I U M . X I V .

An possint molendinarii illam tritici measuram, quæ pro pretio solet illis solvi, vendere ex dem pretio, & venditum triticum de foris a sportatum.

* *R Epondetur non posse, quia molendinarius nullos feci sumptus in aportatione tritici, aque ita non potest pretium augere ad illos extrahendos: fucus est, si ex mensura tritici, quæ sibi debetur ob pretium molendini, detraheret tantum tritici, quantum valent prædicti sumptus; tunc enim potest illos sumptus percipere ex venditione tritici, angendo pretium.*

* *A tque item dicendum est quando quis permutterat triticum non ad portatum pro alio ad portato: non enim potest illud vendere juxta pretium tritici ad portato: quia in illo ad portando nullus fecit expensas. Ita docti recentiores.*

D U B I U M . X V .

An liceat carius vendere pecunia credita, quam numerata, saltem in iis mercibus, que communiter pecunia credita vendi solent.

* *H Ac in re certissimum est, licere carius vendere pecunia credita, quam numerata, modo latitudine justi pretii non excedatur: cùm enim triplex sit pretium naturale, iustum, nempe pium, medium, & rigi-*

dum, potest pecunia numerata vendi pretio pio, credita autem pretio rigido, secundum omnes.

* *A t dubium est an ultra latitudinem pretii rigidi licet vendere pecunia credita, ita ut duo constituta sint pretia, alterum pecunia credita, alterum autem numerata, quando major pars mercatorum vendere solet pecunia credita, & differenti pretio, ac majori, quam numerata?*

Duplicet sententia.

* *Prima docet esse usuram carius vendere pecunia credita, quam numerata. Probat primò ex c. confusione, in cratitate, & t. naviganti, de usur. ubi id definitur. Secundo probatur, quia pretium augere ratione dilationis solutionis perinde est, ac vendere rem pretio, quod valeat praeventi pecunia, & illud mutuare emptori, & ratione mutui excessum illum portare, quod est iusta. Tertiò probatur, quia valeret rei comitatus ipsam rem, dum est, tunc enim iustus debet reservari, ac flatim solvitur pretium: ergo augere pretium ratione expectationis solutionis est iniustum. Quartò probatur, quia ratione expectationis solutionis merces non crecit: ergo non pretium. Hanc sententiam tenet Pator, & omnes Doctores iuris canonici in capitibus citatis, S. Th. 2. 2. g. 68. art. 2. ad 7. & ibi Cojet, & in summa, iusta usura ex multo implicito, Sot. lib. 6. art. 9. 4. art. 1. Metina C. de refut. q. 38. per totam, maxime causa 6. Navarr. Lat. & Hisp. 6. 17. num. 206. 208. & 243. Ang. usura 1. n. 58. 59. Cabr. 4. lib. 15. quest. 18. dub. 9. Tabern. usura 5. n. 1. n. 1. n. 2. ad 7. Art. verbo emptio, n. 8. Conrad. lib. de contract. 9. 59. 60. Metina lib. 1. de instru. cap. 14. §. 23. 25. Mercado lib. 2. de contract. cap. 11. Adriano. 4. mot. de refut. q. aggredior, vers. occurrit insuper, Sylvo. usura 2. 9. 4. d. 3. Francisc. Gare. lib. de contract. 1. p. cap. 23. ubi etiam reprobant sententiam Sot. infra citandam. Navarr. lib. 3. cap. 2. num. 99. usque ad 136. Ludovic. Lopez. lib. 1. de contract. cap. 35. & 2. p. infraib. cap. 64. Palac. lib. 4. de contr. 4. 3. fol. 244. & Navarra codex 2. n. 154. reprobatur modum, quem hic sequitur.*

* *Secunda sententia docet, licere carius vendere pecunia credita, quam numerata, in iis mercibus, que committuntur a majori mercatorum parte pecunia credita venduntur, idque differenti pretio, & cariori, quam numerata. Probat primò, quia unaque res valorem habet iusta vendendi modum, ita ut diversi vendendi modus diversum constituit pretium: & ita in publicis subhafationibus ratione modi vendendi potest res tua majori, & minori pretio veadi, sicutem uide at dimidium iusti pretii, ut docent Metina quest. 31. de refut. Mercado lib. Iudicio de contr. cap. 12. Iosephus Angles in floribus questiones theolog. secundo part. mot. de empione fol. 331. Sed communis vendendi modus constituit modum peculari vendendi: ergo quando communis vendendi modus est credita pecunia, & non numerata, modus vendendi credita pecunia attendendus est: & iustum erit pretium, quod communiter res valeret, & estimatur hoc vendendi modus, scilicet credita pecunia, & non, quod valeret numerata. Secundo probatur, multitudine emporum, & cupiditas emendi auget pretium: sed sunt plures empori, res, qui pecunia credita emant, & avideos, ac prioniores sunt ad hoc modo emendum: ergo hac augent pretium venditionis pecunia credita. Tertiò probatur, quia pretium commune, quod in casu prædicti est pecunia numerata, non est iustum ab solute, sed ex suppositione, scilicet supposito raro vendi pecunia numerata, raroque esse, qui sic emant, & frequentius multo vendi pecunia credita, & sic avidos esse mercatores vendendi pecunia prædicti, atque ideo parvo lucro, vel nullo contentos esse, quod pecuniam numerata vident; & quia illa pecunia iterum lacruntur, at si frequenter emeretur pecunia numerata, auctius esset pretium: ergo non est attendendum pretium prædicti numeratae pecuniae, iusta ea, quæ dicit Sylb. infra, referendum. Quarto probatur. Iustum est, ut mercatores, qui reipublica, & validè utiliter serviant, lucrum reportent, & servitii premium, at si in prædicti cau non licet auctiori pretio pecunia credita, quæ numerata vendere, nullum lucrum reportarent, imo magna re familiarij jacturam facerent, quia pretio illico pecunia numerata, quod vile est, contento sunt, quia flatim pecuniam illam expendunt, ac negotiacione exponunt, ac iterum lacruntur, & ex multis lucris, quamquam minima sunt, lucrum mediocre consurgit: at si pecunia credita illico pretio vendenderem, cum lucrum minimum sit, nec pecunia statim illis conferatur, ut iterum ea negotiatur, nil lacruntur, & gratis reipublica defervent, immo cum jactura propria rei familiarij, ergo iustum est, ut in prædicti cau auctius, & auctius si pretium pecunia credita, quam numerata. Tandem probatur quia rationes oppositæ sententie nihil contra hanc probant, quia textus, & secunda, & quarta ratio tantum probant, non licere auctius esse pretium pecunia credita, quam prædicti, ratione dilationis solutionis, hoc enim effet pretium reportare ratione mutui impliciti, quod nullus iusta est, & nos fatemur: at hoc sententia non dicit hoc licere ratione dilationis solutionis, sed quia quando frequenter est modus vendendi pe-*

cuia credita, est distinctus vendendi modus, distinctusque forum, & sic distinctum fortiori debet pretium. Nec obstat etiam tertia ratio, quia iustum rei pretium est, quod valet res, dum venditur eo vendendi modo, quo venditur. Pro hac sententia sunt Salvius Aut. ad hæc, C. de usur. q. 9. circa finem, vers. Confidandumque etiam, Decimus conf. III. num. 8. & II. Ananias cap. in civitate de usuris, num. 3. ubi hi tres dicunt, quando venditores non reperturi emptores, qui solvant pretium in numero de praeventi, ut est in quibusdam civitatibus, in quibus portantes merces non reperturi emptores, nisi ad terminum, si illis venditores majori pretio ad tempus, quam si pretium incontinenti solventur, usura non est. Pro hac etiam sententia est Cor. lib. 2. var. refol. cap. 3. num. 6. in principio, ubi haec dicit: Defendi potest, non esse damnatos mercatores, qui innuminis merces, quæ solvent pretium vendi pecunia credita, quam numerata, vendant carius pretio ad certum diem solvendo, quam si statim id numeretur; nam in his mercibus iusta communis hominum estimatur, tam ad tempus pretio solvente venditores, iusta pretium illud sumendum est, quod ad pecuniam creditam pertinet. Faret S. Th. opus. 67. ubi haec dicit: Si vendentes ad terminum plus recipient propter expectationem temporis, & usura: si autem non plus quam valeant secundum communem forum, sed quantum valens secundum communem forum, plus ratiem accipiunt, quam si eis statim solvere, non est usura. Et idem S. Ant. 2. p. iii. 1. cap. 8. §. 4. & 5. 3. hinc dicit: Recepimus ratione expectationis temporis est usura, si autem secundum quantitatem iusta pretio venditatur, & terminus tradatur, & pro termino pretio majori vendi videntur non usura licet tali termino plus venditari, quam denarius numeratus vendi potest. Nec contrarius est huic sententia S. Th. 2. 2. q. 68. art. 2. ad 7. tantum enim ibi negat ratio. Et specialiter in lanarum venditione id docet Iosephus Angles in floribus questiones moralium, 2. part. ubi de usura in emptione, & venditione, fol. 267. 271. Pedraza in summa, precepto 7. §. 13. Francisc. Gare, lib. de contract. 1. p. 24. Saravia lib. de iure mercatorum, fol. 39. Jean Matina lib. causa 6. vers. sequitur amplius, Mercado lib. 5. de contract. c. 9. fol. 243. Laud. Lop. 1. de contract. c. 41. Gutierrez. 9. canonie. c. 39. n. 44. Navarra 1. 3. de refut. c. 2. à nu. 136. usque ad 143.

Hoc supposito duplex est sententia.

* *Prima docet esse usuram aliquid vilius emere anticipata solutione, quam sit valitum tempore traditionis, valitum (inquit) infinito pretio. Ratio, nam est velut mutuum anticipatum illius pecunie, & ratione hujus mutui reportatur lucrum. Ita omnes Doctores citati dubio prædicti, qui dicunt esse usuram carius vendere pecunia credita, quam numerata. Et specialiter in lanarum venditione id docet Iosephus Angles in floribus questiones moralium, 2. part. ubi de usura in emptione, & venditione, fol. 267. 271. Pedraza in summa, precepto 7. §. 13. Francisc. Gare, lib. de contract. 1. p. 24. Saravia lib. de iure mercatorum, fol. 39. Jean Matina lib. causa 6. vers. sequitur amplius, Mercado lib. 5. de contract. c. 9. fol. 243. Laud. Lop. 1. de contract. c. 41. Gutierrez. 9. canonie. c. 39. n. 44. Navarra 1. 3. de refut. c. 2. à nu. 136. usque ad 143.*

* *Secunda sententia docet licere vilius emere anticipata solutione, quando communis emendi modus est hujusmodi, ut in emptione lanarum contingit. Ratio, quia est diminutio pretii non est ob solutionis anticipationem, est ob usura licet illius pecunie, & ratione hujus mutui reportatur lucrum. Ita omnes Doctores citati dubio prædicti, qui dicunt esse usuram carius vendere pecunia credita, quam numerata. Et specialiter in lanarum venditione id docet Iosephus Angles in floribus questiones moralium, 2. part. ubi de usura in emptione, & venditione, fol. 267. 271. Pedraza in summa, precepto 7. §. 13. Francisc. Gare, lib. de contract. 1. p. 24. Saravia lib. de iure mercatorum, fol. 39. Jean Matina lib. causa 6. vers. sequitur amplius, Mercado lib. 5. de contract. c. 9. fol. 243. Laud. Lop. 1. de contract. c. 41. Gutierrez. 9. canonie. c. 39. n. 44. Navarra 1. 3. de refut. c. 2. à nu. 136. usque ad 143.*

* *Secunda sententia docet licere vilius emere anticipata solutione, quando communis emendi modus est hujusmodi, ut in emptione lanarum contingit. Ratio, quia est diminutio pretii non est ob solutionis anticipationem, est ob usura licet illius pecunie, & ratione hujus mutui reportatur lucrum. Ita omnes Doctores citati dubio prædicti, qui dicunt esse usuram carius vendere pecunia credita, quam numerata. Et specialiter in lanarum venditione id docet Iosephus Angles in floribus questiones moralium, 2. part. ubi de usura in emptione, & venditione, fol. 267. 271. Pedraza in summa, precepto 7. §. 13. Francisc. Gare, lib. de contract. 1. p. 24. Saravia lib. de iure mercatorum, fol. 39. Jean Matina lib. causa 6. vers. sequitur amplius, Mercado lib. 5. de contract. c. 9. fol. 243. Laud. Lop. 1. de contract. c. 41. Gutierrez. 9. canonie. c. 39. n. 44. Navarra 1. 3. de refut. c. 2. à nu. 136. usque ad 143.*

* *Sit prima conclusio: quando major pars mercatorum vendit pecunia prædicti, licet alii vendit pecunia credita, iustum pretium membrum est iusta id, quo pecunia prædicti venditur, idque erit pretium rerum, quia pecunia credita venditur, nec liebit auctiori pretio vendere, quam prædicti pecunia valeat. Ratio, quia cum tunc communis vendendi modus sit pecunia prædicti, iustum venditatio pecunia credita membrum est, & ita tunc tenent omnes auctiores citati.*

* *Nota non posse mercatorum carius vendere pecunia credita, quam prædicti, nec quod alias vendit pecunia numerata, sed ex suppositione, scilicet raro vendi pecunia numerata, raroque esse, qui sic emant, & frequentius multo vendi pecunia credita, & sic avidos esse mercatores vendendi pecunia prædicti, atque ideo parvo lucro, vel nullo contentos esse, quod pecuniam numerata non est, quod prædicti valent pecunia, sed quod credita iustum est, ut late probavit dub. prædict. probans secundum opinionem ibi postulat. Item quia plus valere lanas tempore, quo tradunt, evenit, quia illarum copia sit vendita, & proinde pretium illarum iustum, quod credita pecunia currit, nam pretium rei iustum est, quod non modo venditatio communis emendum est, cum traditio tempore magis effet lanarum copia, minus valerent. Sic Doctores omnes citati dubio prædict. pro secunda opinione: eadem enim est utriusque questionis difficultas. Idem Sot. lib. 6. de iusta. 9. 4. art. 1. sub finem, Cordub. summa causum, 9. 85. Palacio verbo Empio. Et dicit Navarra sum. 147. virum certissimum hoc tenuisse. Hanc dicit probabilem Laud. Lop. supra. Hanc etiam tenet nonnulli docti recentiores in libro scriptis, quorum alter dicit eam esse sententiam Virilia, & communem Salmanticorum.*

* *Sit conclusio. Probabilis est licere vilius emere anticipata solutione, quando communis emendi modus est hujusmodi, ut in emptione lanarum contingit. Ratio, quia est diminutio pretii non est ob solutionis anticipationem, est ob usura licet illius pecunie, & ratione hujus mutui reportatur lucrum. Ita omnes Doctores citati dubio prædict. pro anticipata solutione: eadem enim est utriusque questionis difficultas. Idem Sot. lib. 6. de iusta. 9. 4. art. 1. sub finem, Cordub. summa causum, 9. 85. Palacio verbo Empio. Et dicit Navarra sum. 147. virum certissimum hoc tenuisse. Hanc dicit probabilem Laud. Lop. supra. Hanc etiam tenet nonnulli docti recentiores in libro scriptis, quorum alter dicit eam esse sententiam Virilia, & communem Salmanticorum.*

* *Sit conclusio: quando major pars mercatorum vendit pecunia credita, iustum pretium membrum est iusta id, quo pecunia prædicti venditur, idque erit pretium rerum, quia pecunia credita venditur, nec liebit auctiori pretio vendere, quam prædicti pecunia valeat. Ratio, quia cum tunc communis vendendi modus sit pecunia prædicti, iustum venditatio pecunia credita membrum est, & ita tunc tenent omnes auctiores citati.*

* *Nota non posse mercatorum carius vendere pecunia credita, quam prædicti, nec quod alias vendit pecunia numerata, sed ex suppositione, scilicet raro vendi pecunia numerata, raroque esse, qui sic emant, & frequentius multo vendi pecunia credita, & sic avidos esse mercatores vendendi pecunia prædicti, atque ideo parvo lucro, vel nullo contentos esse, quod pecuniam numerata non est, quod prædicti valent pecunia, sed quod credita iustum est, ut late probavit dub. prædict. probans secundum opinionem ibi postulat. Item quia plus valere lanas tempore, quo tradunt, evenit, quia illarum copia sit vendita, & proinde pretium illarum iustum, quod credita pecunia currit, nam pretium rei iustum est, quod non modo venditatio membrum est, & dummmodo non sit vilius, quo magis solutio pretii anticipatur: probatur ex dictis.*

D U B I U M . X V I .

An licet debitum aliquod emere minori summa, quam iustum sit.

* *E Xemplum esse potest, ut si Petro debetur centum aureorum debitum ab hinc uno anno solvendo, & licet mihi emere hoc debitum numerata pecunia minori pretio, v. g. nonaginta aureis.*

* *Hac in re certissimum est licet, quando debitum non est liquidum, vel perfatur in periculo. Ita omnes Doctores citandi.*

* *At quando debitum est certum, & liquidum, nullum periculum expeditum, duplex est sententia.*

* *Prima docet, non posse abique iusta minori pretio emere. Ratio, quia ille emere centum aureos ab hinc uno anno solvendos, & centum aurei tunc solvendo solutionis prædictis, vel futura non minuantur valori: alia venderebatur tempus. Sic Sot. lib. 6. de iusta. 9. 4. art. 1. sub 3. Metina C. de refut. c. 38. causa 6. à vers. sequitur amplius quid, Mercado lib. 2. de contract. c. 14. Franciscus Garcia floribus 9. theolog. 2. p. ubi de ulore in emptione, fol. 271. Ang.*

Aus. usura 1. v. 83. 64. Gabr. 4. lib. 15. g. 11. art. 3. dub. 4. Gabr. usura 5. v. 10. Sylo. usura 2. g. 14. Francisco Garcia lib. de contractis 1. p. 5. 19. Adr. 4. mat. ref. 9. quia incipit 2027 dñs. ver. occurrit usura 2. Salas tract. de usura. dub. 27. 12. 6. ubi pro eadem sententia plures refert.

*4. Secunda sententia docet, licere emere minori pretio debitum, & nullam ibi inventri rationem usuram. Probatur: hic non est explicitum, nec implicitum mutuum sed vera emptio, quia non ipsa pecunia debita, sed ius ad illam emitur: hoc autem ius minus valet, quam ipsa pecunia debita, ut statim probatur: ergo nulla est ultura, nec iniuriosa. Probatum prima pars majoris, quia is, a quo emis debitus, nil mihi restituere tenetur, sed illius usus assignare. Item, quia quidquid periculi hic est, apud me ementem restat, quod est contra mutui naturam. Probatum secunda pars majoris, quia alter non tenetur mihi tradere debitum, sed ius suum ad illud; & si transferat ad me ius illud, licet pereat polles debitum, dum tamen ius fuerit certum, mihi perit: at quod venditum, tradendum necessario empori est, ut si vendo mille oves, eas tradidam sum: cum ergo alter non tenetur tradere empori debitum, sed ius ad debitum, conflat non vendere debitum, sed ius ad debitum. Probatum minor, scilicet quod hoc ius minus valet, quam debitus: quia actio ad rem minus valet, quam ipsa res, i. minus est balee, ff. de reg. iuris. Item quia pretium iulium secundum communem estimationem perfundum est, & secundum iulium humanum: at secundum huc minus est ius recipendi mille aureos ab his uno anno, quam mille aurei. Item, quia res venalis iniutilis per annum minus valet se ipso utili ab hodierna die, sicut terra fertilis statim plus valet terra per annum sterilis: at ius illud per annum iniutilis, mille autem ex nunc sunt utilies: ergo. Hanc sententiam docet *Iacob. c. 1. circit. de usura. Navarr. c. 17. Lat. & Hisp. n. 230. 231. Cajet. verb. usura. sub fine. ubi agit de monte Genesii. Arm. verb. usura. n. 33. Rofella usura 2. num. 8. Conradus 9. 67. de contractibus. Palacio in summa. & verbo empio.**

*5. Sit conclusio: utraque sententia est fatis probabilis: at secunda videtur mihi probabilior, eamque tenent *S. verb. Debitorum. num. 20. Azor. teme 3. lib. 10. cap. 7. g. 3. libro. D. cum aliis multis.**

DUBIUM XVIII.

An fas sit ipsi debitori emere debitum, quod ab hinc uno anno debet, minori pretio, quam sit ipsum debitum?

Dupliciter est sententia.
Prima docit id licere, *Ratio*, quia non videtur ratio, cur licet alteri minoris emere, & non ipsimet debitori. *Sic Bernardinus Badius firm. 34. Navarra summa Lat. & Hisp. c. 17. n. 230. 231. Courad. lib. de contract. g. 67. Arm. verb. usura. num. 33. Rofella. usura 2. num. 8. Idem tenet Francisco. Ganc. lib. de contract. 1. p. cap. 19. in hoc tantum cau, quando debitum originem trahit ex exemptione aliquius rei, quia iustè poterat a principio minori iure prelio emi, v. g. emi quidam ades prelio iusto rigorolo mille aureis ab hinc uno anno solvendis, vili prelio volebant mille aureos, hoc debitum mille aureorum ipsomet debitor non gentis potest emere, ut ab initio iuste poterat his non gentis eas emere.*

*2. Secunda sententia docet, non licere ipsimet debitori, sed esse ultura minori pretio emere debitum, quod debet. *Ratio*, quia debitor ratione precedens contractus totam summam debet, & tenerat salvam ab omni periculo reddere, & non emit ius ad debitum, sed ipsum debitum, quia ipse debitor generatur tradere: at debitum ipsum ratione anticipata solutionis non minus valet, alias est ultra ratione venditionis temporis: et tertius, qui nihil debet, non emit debitum, sed actionem ad debitum, & non debet reddere debitum illud ab omni periculo immune: ergo est latum dicendum inter ipsum debitorem, & quemdam tertium. *Ita Sar. lib. 3. de ius. g. 4. art. 1. ad 3. ver. arg. autem. Pedraza precept. 7. § 24. Pal. in summa. verbo Empio. D. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 8. § 13. & 6. 4. D. Thomas opus. 67. & opus. 73. cap. 8. Iohannes Angles in foribus 9. Theolog. ubi de ultore in exemptione 2. part. fol. 271. Mercado lib. 2. de contractib. cap. 16. Taberna usura 5. num. 12. Cajet. verb. usura. cap. de usura ex mutuo implicito. ver. tertius casus. Sylo. usura 2. g. 14. Conradus 9. 66. de contractibus. Gabriel 4. dis. 15. g. 11. art. 3. dub. 4. & a fortiori idem tenet D. *doctores citati dub. precedent.* qui nec alteri a debitor id licere tenetur.**

3. Sit conclusio: Hæc secunda sententia videtur mihi malo probabilior.

DUBIUM XIX.

An censum jam impositum licet minori pretio emere, quam per leges regias taxatus est?

1. Nota primum censum redditum esse taxatum in hoc regno Hispania ad rationem quatuordecim milie pro millario. l. 4. & 6. m. 15. lib. 5. nova res. ubi etiam prohibetur constitutu, & emi redditus in frumentis, ubi fructus.

2. Est ergo dubium, an hac lex intelligatur de censu creando, & instituendo, ut insituti non possit, nisi ad rationem quatuordecim milie pro millario, vel etiam de censu imposito, ut emi non possit minori pretio, ut ad rationem duodecim, &c.

Dupliciter est sententia.

3. Prima docet intelligi etiam de censu jam imposito, & ne non possit minori pretio emi, quia leges citatae vindicent indistincte locum de censibus. Hanc tenet Mercado lib. 4. de contract. c. ultimo. §. Sabida. sub fine illius. Cor. dubia summa. g. 79. Metna summa infra. confess. lib. 1. cap. 14. §. 26. Navarr. recantans palinodium propter motum proprium. Pii Quinti. summa Latina recipienti. e. 23. n. 91. idem Lud. Lopez lib. 1. de contract. cap. 58. fol. 228. pag. 1. Cuartero. g. 7. fol. 2. g. 173. num. 7. Azorredo lib. 5. recop. 14. 15. 1. final. n. 1. & nonnulli docti juniorum Magistrorum.

4. Secunda sententia docet iustum iurum legem de censu novè instituendo, & sic censum impositum posse minori pretio emi. Probatum, tunc quia praxis timoratorum sic explicuit legem: tunc quia dicta l. 6. exprelle agit de censu novè imponendo, ut patet ex verbis illius, quia sunt hec: De agri additane ne se quedar insituti, etc. Sic tenet Olanus in concordia iuris. Itaca. A. n. 113. 114. 115. 116. 117. 118. summa de Salazar lib. de ius. & filio curie. c. 11. n. 93. Navarr. summa Hisp. adapt. ad n. 82. capitulo 23. & Lat. c. 23. n. 91. Palacio lib. 4. de contract. c. 7. fol. 320. & Jeanne. Sarmiento lib. 7. foli. c. 1. n. 40. §. sed quid si Rex. & multi docti juniorum, & magistris Saltmantini, & alii ex Societate à me confulti, atque hæc sententia tenenda est.

*5. Post hæc autem edita est nova pragmatica à Philippo III. in qua latius primum census redditum debere est ad rationem unius pro viginti, & præcipit, ut nulluscaus redditum imponatur, nisi ad predictum primum, videlicet a viginti mille pro uno millario: hoc tamen pragmatica non tollit quod minus census ante illam constitutum non possit minori pretio emi, propter rationes antea dictas circa pragmaticas antiquas, quia hæc non est nova impeditum census, & pragmatica solum loquitur de censibus de novo imponendis, atque adeo non se extendit ad iam impositos, ut latius *supra* probavi.*

DUBIUM XX.

An eidem qui solvit censum, licet redimere vi. liori pretio, quam censum constitutus est, sicut cuidam tertio licet vi. liori pretio emere, ut di. xi. dubio precedent.

1. Quod licet redimere, videtur persuadere, quia re. demptio est velut reiterata emptio, & non emuntur redditus ipsi, nec etiam emitur principale, quia debitor census non debet principale, sed emitur ius ad periculandum redditus: hoc autem ius semel impositum minus valet, quam ad rationem quatuordecim: ergo. Pro hac sententia est Navarr. cum reliquis citatis dub. 18. qui dicunt posse debitorum ipsum minori pretio emere debitum, quod habet.

2. Sit conclusio: nullo pacto potest debitor census minori pretio censum redimere. Ratio, quia licet absoluere non debet principale, at debet ex suppeditatione, scilicet si vult censum redimere, & ita principale, quod debet minori summa, quam ipsum est, redimit, quod sufficiat ius ad periculandum redditus: hoc autem ius semel impositum super fumam rem familiarem, v. g. mille aureos quantum reddendis pro quatuordecim mille, vendit eo pacto, quod possit redimere, quando voluerit, quod acceptat: empor lac conditione implicita, vel explicita, quod quando ille vendor redemerit, soluturas sit totum primum, quod dedit pro tali censu: modo hic census plus impinguie valet, argue hoc pacto ab utroque acceptato perficit venditio: ergo quamvis aliquis tertius possit minori pretio illum emere, non poterit, qui vendit, quia est contra pacum acceptatum ab utroque. Præterea, quia si ejusmodi census augeneretur, vilisque optimis hypothesis, quas habet, astringitur duodecim milibus, scilicet multi, qui tanto pretio illum merent, non est dubium, quia si vendor vellet cum redimere, non sit.

3. Sit conclusio: Hæc secunda sententia videtur mihi male probabilior.

Lib. I. Cap. VII. Dub. XXI.

redditus degem, & octo milia, sed id tantum premium, quod accepit, nec altera tuta conscientia illa duodecim redditus accipiet, quamvis ab altero tertio accipiat: ergo idem est, quando census estimaret minori pretio, quam fuit institutus, quod scilicet poterit alter minus dare, non autem debitor, qui redimit. Ita tenet Henriquez à me consuls, & alii docti recentiores.

DUBIUM XXI.

An licet alicui vendere fundum, vel domum, & reservare sibi fructus, vel redditus dominus, vel fundi donec solvatur sibi fundi premium.

1. Atio dubitandi est, quia sunt variae leges hoc concernentes, scilicet lez curabit, C. de actionib. empi, & venditi, ubi se dicitur: Curabit Praes compellere emporum, qui pascit pofessio fructus perceperit, partem pretii quam panus se habet, cum usus restituere. Item. L. 2. C. de usura, ubi sic dicitur: Usuras empor. cul pofessio rei tradita est, si pretium venditori non obstat, quamvis pofessio signatum in deposito eusam habetur, aequitas ratione præstare cogitur. Item, I. Julianus, §. ex vendito, ff. de actionib. empi, & venditi, si dicitur: Ex vendito actio venditori competit ad ea consequenda, que ei ad empor præstare oportet, scilicet pretium quanti res vendit, & ultura pretii post dictam traditionis; nam cum re empor fruatur, requisitum est cum ultura pretii venditare. Ecco quo pacto leges ha videtur dictum contradicere approbare.

Duplex est sententia.

2. Prima docet contractum hunc regulariter esse illud, tunc, & ultura, nisi in uno è tribus causibus. Primus est, quando venditor non statim transire dominium rei vendite in emporum, sed padum sit de pretio, & manet fundus venditori, & eius periculo sublat, donec pretium solvatur: tunc enim fructus ante pretium solutionem depositi, sunt venditoris, cum fundus etiam tunc sit ius. Se- cundus est, quando venditor reportaret fructus ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, scilicet quia ad instantiam emporum vendit: cum essent alii empori, qui pecunia numerata emere voleant, & venditori cessat lucrum, vel legitimus damnum ex solutionis dilatatione, utpote qui ea pecunia negotiatoris est. Tertius causa, cum empor non solvit pretium tempore statuto, sed ell in mora, ex ea scilicet lucrum, vel damnum sequitur venditori. Extra hos vero casus docet hæc sententia, nullo modo licere venditori predi, vel dominus, camque tradentem dato certo termino ad pretium solutionem, fructus, vel redditus predi, vel dominus sibi referare, donec solvatur sibi pretium. Probatum primo, quia res fructificare debet dominio suo, & cupus periculo sublat, sed à die traditionis fundus est emporis & eius periculo sublat: ergo fructificare debet empor. Major ex ratione naturali nota est, & habetur l. fructus, C. de ad. empi. Secundo probatur, quia fructus illi percepientur ab ipso venditori ex eo, quod empor non statim tradit fundum, cum non tenetur, donec pretium mihi solvatur, possum accipere fructus tanquam ultura pretii non soluti, similiter estet dicendum, dum vendo alias qualcumque merces, cum eadem sit ratio. Hanc sententiam tenet D. Anton. 2. p. tit. 1. c. 7. §. 20. Gabr. 4. dis. 15. quaf. 11. art. 2. post quartam conclusionem. Rofella. usura 1. num. 47. Arm. verb. usura, numer. 15. D. Bern. quem refert, & lezcurus. Syl. usura 2. que. 1. Major. 4. dis. 15. & communiter Theologi, ut refert Palacio rubios. cap. per usuras, de donat. inter viram, & uxor. notab. 6. §. 6. num. 2. idem tenet aliqui ex Jurisperitis, scilicet Panorm. conf. 76. lib. 1. dub. 2. & conf. 65. Alex. conf. 119. 120. 121. lib. 2. Capula castela 125. Sacius conf. 176. lib. 2. & conf. 103. & 14. L. 4. L. 4. dis. conf. 119. n. 4.

3. Secunda sententia docet, licere vendere fundum, vel dominum, & tradere, reverando sibi fructus, vel redditus, donec solvatur fundi, vel dominus pretium, licet empor non sit in mora solvendo pretium statuto, & licet venditor non solvit pretium tempore statuto, sed ell in mora, ex ea scilicet lucrum, vel damnum sequitur venditori. Extra hos vero casus docet hæc sententia, nullo modo licere venditori predi, vel dominus, camque tradentem dato certo termino ad pretium solutionem, fructus, vel redditus predi, vel dominus sibi referare, donec solvatur sibi pretium. Tandem nota si venditor non pacifatur cum empor re, ut dum non solvit pretium, redditus sibi fructus, non tenetur ab id empor: quia cum venditor tradidit, & dilatatione consenserit, renunciavit videtur, d. l. enratis. Sic Cov. plures referens n. 3.

CAPUT VIII.

De ludo, & sponsonibus.

SUMMAIUM.

Dub. 1. An per ludos legibus tam juris communis, quam hujus regni Hispania prohibitos, quando sunt pecunia praefixa, id est, de contado, transferatur dominium, ita ut qui lucrat, non tenetur restituere.

*2. An si ille, qui ludo amittit, ita ut habeat quis representat curam judicis, petat, non coram judice, sed privatum, se- cundum. D. Tommas opus. 67. & opus. 73. cap. 8. Iohannes Angles in foribus 9. Theolog. ubi de ultore in exemptione 2. part. fol. 271. Mercado lib. 2. de contractib. cap. 16. Taberna usura 5. num. 12. Cajet. verb. usura. cap. de usura ex mutuo implicito. ver. tertius casus. Sylo. usura 2. g. 14. Conradus 9. 66. de contractibus. Gabriel 4. dis. 15. g. 11. art. 3. dub. 4. & a fortiori idem tenet D. *doctores citati dub. precedent.**

3. An qui amittit ludo pile, vel alio quicunque ludo permisso, seu alia praefixa, aut quod interponitur ludo (Hispania), ita ut via, o rifa en. in el jugo) teneatur, solvatur, & si solvit, tenetur alter restituere.

4. An si ille, qui pecunia credita amittit, in ludo pecuniam amissam, solvit lucrat, teneatur, ut restituere illam pecuniam sibi solvatur, & redire solventi iusta leges hujus regni Hispania.

5. An qui lucratur ab alia pecuniam praesentem, & ipsa tantum per-